

ЗЛАТАРСКА ЧЕТА У ОДБРАНИ УЖИЦА

Италијански гарнизон у Новој Вароши, који је бројао око 800—900 војника, готово сву своју делатност био је усмерио на уређење сопствене одбране. Очекујући да ће становништво околних села, предвођено комунистима, припремати поновни напад на Нову Варош, окупатор је све своје снаге у Новој Вароши држао мање-више на окупу употребљавајући их искључиво за стражарско-патролну службу у најужем кругу. Сем неколико покушаја патрола да изађу у околна села ради пљачке, који су одмах сузбијени, никакву другу делатност италијанска команда није ни смела, нити је могла предузети.

Златарска чета се из дана у дан стално повећавала тако да је већ почетком октобра била у стању да извршава и веће задатке. Њене патроле и извиднице су се спуштале до саме Нове Вароши где су изненада отварале ватру на италијанске страже и патролс. Сви путеви и прилази ка граду били су под потпуном контролом златарске чете. Даље, цела територија нововарошког, прибојског, милешевског и делом сјеничког среза, осим Вароши, била је у рукама партизана, Опкољеном италијанском гарнизону у Новој Вароши једина могућност за повремени контакт са суседним гаршзонима биле су комуникације Нова Варош — Бистрица — Пријепоље и Бистрица — Прибој, чију су употребу често плаћали знатним жртвама у људству и материјалу.

Италијанска команда у Новој Вароши није ни помишљала на какву војничку рштервенцију против Златарске чете. Она је знала да би се, макар и једини покушај делимичног одвајања посадених снага од главнине могао завршити поразом. У својој очигледној немоћи да ма шта озбиљније предузме у војничком погледу, италијанска команда је уценила чету и команду чете са Мирком Ћуковићем, њеним комесаром, са по 100.000 италијанских лира у злату.

Главни штаб за Санџак, који се тада налазио у Радоињи, био је детаљно упознат са стањем и приликама италијанског гаршхзона у Новој Вароши, те је пред крај октобра 1941. године ставио у задатак команди Златарске чете да после детаљно прибављених

података о снагама и распореду италијанских одбранбених објеката, приступи изради плана за напад на Нову Варош, јер су прилике за такав подухват биле доста повољне.

Међутим, догађаји у Србији почетком новембра 1941. године захтевали су хитну помоћ србијанским партизанским јединицама у одбрани угроженог Ужица од четника Драже Михаиловића, због чега је напад на Нову Варош морао бити одложен.

Тих дана, непосредно пред офанзиву Немаца, четници су извршили изненада напад на Ужице где су се тада налазили Врховни штаб НОП и ЦК КПЈ. Изненадним и једновременим дејством из више праваца хтели су да прикрију главни правац напада. На тај начин четници су дејствујући на другим, споредним правцима, (који су били више маневарског карактера), као и правцем Каран — Металка — Ужице, успели да развлачењем снага одбране делимично угрозе одбрану Ужица. Четничка колона, јачине од око 500 — 600 бораца, је изненада напала на Каран, заузела га и наставила надирати у правцу Металке и Ужица. Ноћу су четници успели да овладају скоро свим положајима и путевима закључно са Металком и да на, тај начин озбиљно угрозе непосредну одбрану Ужица,

У таквој ситуацији Главни штаб партизанских одреда за Србију тражио је од Главног штаба за Санџак да му одмах упути хитну помоћ. Главни штаб ПО за Санџак поверио је тај задатак Златарској чети. Бројно стање чете износило је 130 бораца. Чета је имала четири вода са око 30 бораца у сваком. Поред тога, имала је и две пушкомитраљеске десетине јачине 15 бораца са два пушкомитраљеза. Морал и здравље бораца били су добри.

Седмог новембра чета је, после примљеног задатка, извршила покрет и усиљеним маршем кренула из Радоиње правцем Сјениште — Драглица — Расница (села која су у то време припадала територији Србије, али их је контролисала Златарска чета). По доласку у Расницу, чета се укрцала у већ унапред послата три камиона од Главног штаба ПО Србије. Том приликом у саставу чете налазио се и члан ОК Санџака друг Воја Лековић.

Чета је у први сумрак била на помолу Ужица. После краћег одмора чета је извршила поуну у оружју и муницији. Сваки борац је примио још по 100 метака, а пушкомитраљесци по 1.000. Чети је том приликом од Главног штаба ПО за Србију додељен и један пушкомитраљез система „шоша" са 1.000 метака тако да је сада располагала са три пушкомитраљеза и великом количином муниције. Исто тако, сваки борац је добио по две ручне бомбе које је производила партизанска фабрика оружја и муниције у Ужицу. Према томе, убојна снага чете била је знатно повећана,

У свитање 8. новембра чета је постројена пред зградом Главног штаба ПО Србије. Политички комесар Штаба Ужичког партизанског одреда Милинко Кушић одржао је кратак говор у коме

је нагласио значај подухвата и озбиљност задатка који је чета требало тога дана да изврши. Наглашено је да се од нас очекује хитна братска и другарска помоћ снагама одбране угроженог Ужица. Потом је Радивоје Јовановић Брадоња позвао командира чете и саопштио му да се на положају Металка налази једна партизанска чета коју напада неколико стотина четника. Задатак је био да се по доласку на положај обједини команда под руководством Штаба Златарске чете и да се у садејству са поменутим четама одмах пређе у напад. Чета је кренула правцем Сарића Осоје — Металка.

По доласку на оближње косе изнад Ужица, десно и лево од пута затекли смо Ужичку партизанску чету са командиром Бошком Видаковићем, где је држала прихватни положај чети која је на правцу Карана водила борбу са четницима. Ту смо затекли и 16 Словенаца, радника из Ужица, који су били привремено у саставу Ужичке чете. На левом правцу, сем осматрача, није било наших снага. Јачина двеју чета које смо затекли износила је отприлике око 120 људи. Јачина непријатеља, према накнадно примљеним подацима као и према изгледу поседнутог положаја и јачини ватре била је око 500 — 600 људи, са неодређеним бројем аутоматског оружја. Видљивост непријатељског положаја била је веома смањена због кише и снега који су тога јутра падали. Међутим, осматрањем кроз двоглед могло се јасно разабрати да је једној нашој чети, која је била у доста неповољним теренским приликама, с десне стране, кроз шуму, прилазио четнички стрељачки строј са намером да је бочним ударом присили на повлачење. Ието тако, на четничком десном крилу примећен је покрет у циљу предузимања напада на лево крило чете.

Радило се очигледно о надмоћнијем непријатељу који је својим снагама могао да изврши бочна заобилажења. Поред тога, теренске предности четничког положаја су биле врло повољне: на једној скоро голој коси која се протезала правцем север-југ, дужине око 3 километра која је доминирала оближњим земљиштем, непријатељ је могао да држи под ватром цео терен.

Наређење Главног штаба за Србију саопштено је командиру Видаковићу коме је предложено да одмах прикупи своју чету ради предузимања напада у правцу левог крила четничког положаја. Напад је отпочео одмах. Још на прихватном положају чете су се развиле у стрељачки строј, а потом су трчећим кораком кренуле у правцу главних четничких снага. Први, други и трећи вод Златарске чете требало је да по доласку на положај опкољене чете одмах наставе кретање и да на јуриш одбаце непријатеља са његовог положаја. Четврти вод је, с обзиром на прилично нејасну ситуацију, задржан кратко време у резерви, али је и он по доласку на јуришно одстојање учествовао у извршењу јуриша. Одмах после покрета чете са положаја одакле се развила у стрељачки строј, послата је пушкомитраљеска десетина ојачана са пет бољих

стрелаца са задатком да, користећи покривеност земљишта као и прилично магловито време, што пре изађе на десно крило четничког положаја, а потом да бочном ватром олакша извршење јуриша. У ту сврху, прва десетина четвртог вода је предузела напад у правцу истурених снага испред четничког десног крила, како би се оваквим маневром непријатељ онемогућио да успешније дејствује против пушкомитраљеске десетине која је у том моменту приступила извршењу свога задатка. У моменту када је партизанска чета под јаким притиском четника почела да се повлачи, пала је команда да се отвори паљба из свег расположивог оружја. После снажне ватре извршен је јуриш. Златарска чета је успела да прва овлада четничким положајима док је истовремено пушкомитраљеска десетина тукући бочном ватром, унела панику међу четницима, који су побегли ка Карану.

После краћег одмора настављено је гоњење разбијеног непријатеља у правцу Карана. И поред убрзаног горвења, контакт са непријатељем није могао бити успостављен. Једино су на домаку Карана примећени, на одстојању од два километра, осматрачи из четничке заштитнице, који су се одмах, пошто су нас угледали, изгубили. Још за време гоњења, када су предњи делови наших снага били на помолу Карана, друг Брадоња је са нешто бораца укрцаних у камионе и са једним противавионским митраљезом извршио напад у бок четничких снага, које су се још налазиле у Карану. Тако су четници, притиснути са два правца, били принуђени да напусте Каран и да се повуку у правцу Равне горе.

Овом акцијом, 8. новембра, у којој су од четника поново ослобођени Метаљка и Каран, ликвидирана је опасност по Ужице.

После уопешно обављених задатака Златарска чета се, 10. новембра, вратила преко Карана у Ужице ради кратког предаха и добијања нових задатака. По доласку у Ужице, (10. новембра увече) чета се сместила на преноћиште у просторијама Учитељске школе. Те вечери нас је посетио друг Тито. Нестало је умора и све је скочило на ноге да га види. Рекао нам је да смо се добро борили, а потом нас је питао да ли смо уморни, како стојимо са наоружањем, оделом, обућом итд. Обишао је све просторије у којима су се борци по десетинама били сместили. Руковао се редом са сваким. Одушевљењу и радости није било краја.

Чета је 12. новембра добила нови задатак од Главног штаба партизанских одреда Србије, да убрзаним маршем крене најближим правцем ка Бајиној Башти, а одатле да, под заштитом мрака, у току ноћи 13/14. избије на источни гробен планине Бошковица и Жуте стене, које су четници запосели са јачим снагама. По доласку на полазни положај за напад, 13. новембра, на предлог команданта Посавско-тамнавског одреда друга Бороте да се у састав његовог Одреда укључи један вод Златарске чете као појачање, команда чете је одредила четврти вод са једним пушкомитраљезом. Посавско-тамнавски одред и Рачанска чета требало је да

у току 14. новембра, потискујући истурене четничке делове испред прихватних положаја Бошковац — Жута стена, избију у непосредну близину тих положаја на широком фронту. Задатак Златарске чете био је да у току ноћи 13/14. избије, како је речено, на источни гребен поменутог четничког положаја и да бочним дејством онемогући непријатеља. да активније интервенише у циљу појачања својих нападнутих предњих делова одбране. Чета је, поступајући сагласно добијеном задатку, у току ноћи, изишла у висину четничког положаја и у току дана успела да ватреним дејством угрози бок непријатеља и да га принуди да целу своју одбрану, углавном, концентрише на својим прихватним положајима, Бошковцу и Жутој стени. За то време Посавско-тамнавски одред и Рачанска чета, успели су да све истурене непријатељске делове, после жестоког отпора, савладају и одбаце назад ка прихватном положају. Тога дана, после неколико успешних јуриша, четврти вод, који је, како је већ речено, био у саставу Посавско-тамнавског одреда, изгубио је свога најхрабријег борца — пушкомитраљесца друга Шућра Мусића, ковачког радника из Нове Вароши.

Због необично испресецаног земљишта са врлетним стрминама и провалијама, напад на непријатељски положај био је веома отежан. Четници су на једном каменитом и врлетном гребену планинског масива Бошковац — Жута стена, користећи необично повољне могућности одбране, могли да се, држећи свега неколико тачака, лако бране.

У зору, 15. новембра, чета је према добијеном задатку, садејствујући са поменутим јединицама, кренула у напад главним правцем према врху Бошковац, где се непријатељ иза скоро неприступачног предтерена био припремио за одбрану. Требао је прво преко брисаног простора прићи високим каменим стрминама, па тек одатле под блиском непријатељском ватром, која је тукла све прилазе, пузањем уз камењар, припремити и извршити јуриш. Зато је команда чете ставила у задатак воднику другог вода Јунузу Међедовићу да са 15 бораца неопажено поседне положај, који је чета држала претходног дана, према боку непријатеља, и да са истога, кад чета пређе у напад, на дати знак, изненадним дејством ватре донекле онемогући непријатељу одбрану положаја. Први и трећи вод добили су задатак да под заштитом ватре другог вода, у стрељачком строју крену у правцу главне тачке непријатељског упоришта, тј. највећег узвишења гребена Бошковца, а четврти вод да пребацивањем по деловима, оријентишући се углавном нешто десно, тј. у правцу левог крила непријатеља, приђе на јуришно одстојање. Пушкомитраљеске групе добиле су задатак да са полазног положаја штите ватром покрет стрелаца у стрељачком строју, а потом да појединачним пребацивањем, под заштитом ватре стрелаца, приђу и они на јуришно одстојање. У почетку, кроз неколико десетина метара ретке храстове шуме, чета је стрељачким стројем избила на једну њиву која је била на домету блиске непријатељске ватре. На дати знак, десетина која се већ

налазила према левом крилу непријатељског положаја, отворила је бочну ватру, док су пушкомитраљесци дугим рафалима почели да засипају стрељачки строј непријатеља. Претрчавши под заштитом ватре откривени део земљишта, чета је успела да без губитака приђе на јуришно одстојање и да користећи прве заклоне, отвори ватру. Тада је Брадоња успео да из једног топа калибра 76 мм, заробљеног од Немаца, убаца у непријатељски стрељачки строј две гранате које су унеле пометњу. Први вод са водником Слободаном Никачевићем и политичким комесаром чете Чедом Друловићем не застајући, упркос каменитог и неприступачног терена, први је извршио продор четничке одбране. Скоро истовремено, борци трећег и четвртог вода су на својим правцима напада, под истим условима, потиснули непријатеља јуришем, који је унео међу четнике такву панику да су се одмах надали у дивље бекство. Без застоја приступило се енергичном гоњењу четника, који су под пушкомитраљеском ватром и ватром стрелаца, у повлачењу остављали за собом погинуле и рањене, бацајући оружје и опрему. У току гоњења убијено је 20 а заробљено 7 четника. Остављено оружје и опрема прикупљани су у току целог дана. Нађено је преко 10 пушака, већи број ћебади, шлемова и др. Број рањених четника, по причању мештана, износио је преко 15.

У току дана и ноћи 15/16. новембра борбени контакт са непријатељем није могао бити успостављен, што је значило да је, иретрпевши знатне губитке, у расулу одступио.

На дан 15. новембра чета је, садејствујући са снагама Посавско-тамнавског одреда и Рачанске чете, тражећи контакт са непријатељем у наступању према Љубовији, наишла на граници Рађевине на једну омању групу четника који су покушавали да јој из заседе нанесу губитке. Међутим, без икаквог задржавања и без једног губитка, чета их је веомз брзо разбила и нагнала у бекство. У први сумрак, без борбе и да каквог отпора умарширали смо у ослобођену Љубовију, чија је одбрана скршена претходног дана у борбама на Бошковцу и Жутој стени.

После одмора и проведене ноћи у Љубовији, чета је сутрадан, 16. новембра, у садејству са Рачанском четом кренула правцем Грачанице и даље ирема комуникацији Љубовија — Крупањ, где су се, према обавештењима добијеним у току ноћи, налазриге знатније четничке снаге. Задатак је био да се четници нападну у селу Грачаници, а потом да се у току истог дана ргзађе на комукржацију ради евентуалног предузимања даљег напада, односно гоњења непријатеља уколико би се његове снаге на том правцу налазиле.

Обадве чете обједиРБене под заједничком командом штабова чета, по доласку на прве косе изнад Љубовије, засуте су митраљеском и пушчаном ватром четничке заседе, која је била постављена дуж пута који води према Грачаници. Брзим покретом и десним бочним заобилажењем, четничка заседа је после краћег от-

пора натерана у бекство. Према траговима крви на левом крилу четничке заседе, непријатељ је претрпео извесне губитке који су остали непознати. На нашој страни рањен је само један борац из Рачанске чете.

У току целог дана непријатељ се на нашем правцу наступања није појављивао тако да смо ослободивши Грачаницу, несметано каставили наступање на поменутој комуникацији. Иако уморни од непрекидних вишедневних покрета и борби, спуштајући се брдима, опет, као и иначе гхосле сваке борбе, заорила се песма из стотине грла младих Златараца чили су се борбени успеси већ почели преносити кроз тада ослобођене крајеве западне Србије и Санџака.

Предвече смо стигли на комуникацију Љубовија — Крупањ на којој од непријатеља није било ни трага. Брадоња је то још у току дана сазнао, па је са неколико војника топовске послуге и са још два-три курира дошао на одређено место и приступио припремању вечере за борце поменутих чета.

После тога вратили смо се у Љубовију. Из Љубовије чета се вратила у Ужице. Осамнаестог новембра одржана је четна конференција у вези са протеклим борбама у времену од 7. до 18. новембра. На конференцији је присуствовао делегат Врховног штаба (мислим, друг Мирко Томић). После завршене конференције, на предлог поменутог делегата, похваљено је 19 бораца који су се ттрочито истакли својом храброшћу. Делегат је говорио кратко о успешно обављеном задатку чете и захвалио се на другарској и братској помоћи. Деветнаестог новембра, пошто смо из магацина Главног штаба за Србију примилр! за потребе чете 10.000 метака, 900 граната, 1 бацач, 1 тромблон, вратили смо се камионима у срез златарски...

Владо ЖУГИТх